

საქართველოში სოციალური ტურიზმის განვითარების მნიშვნელობა

ლარისა დოლიკაშვილი

აფილირებული პროფესორი,
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი სეუ

აბსტრაქტი

ტურიზმი არის თანამედროვე მსოფლიოს გლობალური ეკონომიკური და სოციალურ-კულტურული ფენომენი. ტურიზმი აკმაყოფილებს ადამიანის მოთხოვნილებებს კულტურული, ფიზიკური, შემეცნებითი და სულიერი განვითარებისათვის. მისი ძირითადი ამოცანები განპირობებულია კონკრეტული სოციალური და კულტურული ფუნქციებით. დაფინანსების წყაროების მიხედვით ტურიზმი ორ სახედ იყოფა:

- კომერციული (საკუთარი ან დამსაქმებლის ფინანსების საფუძველზე);
- სოციალური (სახელმწიფოს ან ქველმოქმედების საფუძველზე).

კომერციული ტურიზმი ორიენტირებულია ტურისტული კომპანიების მიერ მოგების მიღებაზე, რაზეც არის დაფუძნებული შემდგომში მათი გაფართოება და განვითარება. მოგების მაქსიმიზირების პროცესში კომპანიები ცდილობენ მონახონ ოპტიმალური თანაფარდობა ხარჯებსა და ტურისტული პროდუქტის ფასებს შორის. მათ მიერ შეთავაზებული ტურისტული სერვისები ძირითადად ორიენტირებულია მაღალი და საშუალო შემოსავლების მქონე ადამიანებზე, რომლებსაც შეუძლიათ სრულად დაფარონ თავიანთი სამოგზაურო ხარჯები.

სოციალური ტურიზმის სუბსიდირება ხდება იმ შესაძლებლობებიდან, რომლებიც გამოყოფილია იმ სოციალური მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, რაც საჭიროა მოსწავლეების, ახალგაზრდების, პენსიონერებისა და ვეტერანებისათვის მოგზაურობის შესაძლებლობების შესაქმნელად. ადამიანების აღნიშნულ კატეგორიას, როგორც მოსახლეობის ყველაზე ნაკლები შემდეგის მქონე ნაწილს, სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანიზაციები, საქველმოქმედო ფონდები უქმნიან შესაბამის შესაძლებლობებს. აღნიშნული პოზიცია გამაგრებულია მანილის დეკლარაციით მსოფლიო ტურიზმის შესახებ, სადაც წერია, რომ „სოციალური ტურიზმი არის მიზანი, რომელიც საზოგადოებამ უნდა განახორციელოს იმ მოქალაქეების ინტერესებიდან გამომდინარე, რომლებიც არიან ყველაზე ნაკლებად პრივილეგირებული მათი დასვენების უფლების განხორციელებისას“.¹

სხვადასხვა ქვეყანაში სოციალური ტურიზმის კონცეფცია და ტიპები განსხვავებულია. ზოგიერთ ქვეყანაში საჯარო მოსამსახურეებს, სამხედროებს და სხვა კატეგორიებს აქვთ შესაძლებლობა იმოგზაურონ ბიუჯეტის ხარჯზე, ზოგან სუბსიდირებულია, მაგალითად, პროფესიული კავშირების ფონდებიდან. კომპანიები, რომლებიც აწყობენ ასეთ ტურებს, იღებენ სუბსიდიებს სახელმწიფოსგან, რაც მათ საშუალებას აძლევს არ გაზარდონ ფასები დასვენების დროს.

¹ World Tourism Organization (UNWTO) UNWTO Declarations | Manila Declaration on World Tourism. (UNWTO), Madrid, Spain. გვ.5 <https://www.univeur.org/cuebc/downloads/PDF%20carte/65.%20Manila.PDF> [უ.გ.30.09.2021].

ნაშრომში განხილულია განვითარებული ქვეყნების პოზიტიური გამოცდილება სოციალური ტურიზმის განვითარების პროგრამების განსახორციელებლად, სოციალური ტურიზმის მიზნობრივი მოსახლეობის ჯგუფების კლასიფიკაცია, ტურიზმის ამ სფეროს განვითარების პერსპექტივები და ხელშეწყობის ფაქტორები.

საკვანძო სიტყვები: სოციალური ტურიზმი, სუბსიდირება, სოციალური პოლიტიკა, საქველმოქმედო ფონდები, საკანონმდებლო რეგულირება.

შესავალი

სოციალური ტურიზმი განისაზღვრება, როგორც მოგზაურობა სუბსიდირებული, სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი სახსრებით სოციალური საჭიროებისთვის, სახელმწიფო ტურისტების გარკვეულ კატეგორიებს სოციალური შეღავათებით უზრუნველყოფს. სოციალური ტურიზმის პრიორიტეტული სახეებია:

- ტურიზმი ბავშვებისა და ახალგაზრდებისათვის;
- სამოყვარულო (სპორტი და ჯანმრთელობა);
- ჯანმრთელობის და კეთილდღეობის;
- ეკოლოგიური, კულტურული და საგანმანათლებლო;
- ოჯახური მოგზაურობის;
- ტურიზმი ვეტერანებისთვის;
- ტურიზმი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის;
- უცხოელი თანამემამულეების ტურისტული ვიზიტები, საერთაშორისო გაცვლა სოციალური ტურიზმის სფეროში.

კერძოდ, საზოგადოების ზოგიერთ კატეგორიას ეძლევა უფასო სანიტარულ-საკურორტო მკურნალობის უფლება. ტურისტული დასვენების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა ყველასათვის, მრავალშვილიანი ოჯახების, ახალგაზრდებისა და ასაკოვანი ადამიანების ჩათვლით, საჭიროებს რიგი კონკრეტული ღონისძიებების დამუშავებასა და განხორციელებას. უპირველეს ყოვლისა სახელმწიფოს სოციალური ტურისტული პოლიტიკის განსაზღვრას, სოციალური ინფრასტრუქტურის შექმნას, საკანონმდებლო და ნორმატიული აქტების მიღებას, მოსახლეობის მცირემოსავლიანი ფენების დახმარების სისტემებისა და მექანიზმების უზრუნველყოფას, სოციალური ტურიზმის სისტემის მუშაკების მომზადებას.

სოციალური ტურიზმის განვითარება მნიშვნელოვანია პირველ რიგში ქვეყნის მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის გასაუმჯობესებლად. ტურიზმის ამ სფეროს წყალობით, არა მხოლოდ იზრდება მოსახლეობის ღარიბი ნაწილის ზოგადი კულტურული განვითარება, არამედ მისი ჯანმრთელობაც, მცირდება სოციალური დონის დამაბულობა საზოგადოებაში.

მოსახლეობის ამ სეგმენტისთვის მოგზაურობა მნიშვნელოვანი პრობლემაა. ის განკუთვნილია დაბალი შემოსავლის მქონე ოჯახებისთვის, რომლებსაც აქვთ მოგზაურობის უფლება, მაგრამ მათ არ შეუძლიათ სრულად გამოიყენონ ეს უფლება.

სოციალურ ტურიზმს, რომელიც უფრო მეტად ფოკუსირებულია სოციალურ ასპექტებზე, ვიდრე ეკონომიკურ ფაქტორებზე, შეუძლია ხელი შეუწყოს ტურისტული მიმართულებების შექმნას ან განმეორებას, რომლებიც აკმაყოფილებენ ეკონომიკურ, სოციალურ და გარემოს მდგრადობის კრიტერიუმებს.

საქართველოში სოციალური ტურიზმის განვითარების პრობლემები იწყება იმით, რომ ტურიზმის კანონმდებლობაში არ არსებობს მარეგულირებელი დოკუმენტები, რომლებიც განსაზღვრავს რომელი ტურისტი, რომელი მოგზაურობისთვის, სად და როდის შეძლებს მიიღოს საბიუჯეტო სახსრები. უცხოური ქვეყნების გამოცდილების გათვალისწინებით სახელმწიფომ ამ მიმართულებით სოციალური ტურისტული პოლიტიკა უნდა განსაზღვროს, რაც გულისხმობს საკანონმდებლო და ნორმატიული აქტების მიღებას, სოციალური ინფოსტრუქტურის შექმნას, მოსახლეობის მცირემემოსავლიანი ფენების დახმარების სისტემებისა და მექანიზმების უზრუნველყოფას, სოციალური ტურიზმის სისტემის მუშაკების მომზადებას.

1. სოციალური ტურიზმის არსი, ფუნქციები და ამოცანები

ტურიზმს დიდი გავლენის მოხდენა შეუძლია ხანდაზმულთა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ჯანმრთელობაზე და არის მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომელიც ეწინააღმდეგება ჰიპოკინეზიას, რაც დამანგრეველ გავლენას ახდენს ადამიანების ჯანმრთელობასა და ფსიქიკაზე. გადაადგილებასთან დაკავშირებული შეზღუდვები მნიშვნელოვნად ამცირებს სიცოცხლის შესაძლებლობებს, იწვევს დეპრესიას, სასოწარკვეთილებას, სტრესს და საკუთარი თავის რწმენის დაკარგვას. ტურიზმის, ფსიქოსომატური დაავადებების თერაპიისა და პროფილაქტიკის გზით ხორციელდება ფიზიკური მომზადებისა და ჯანმრთელობის შენარჩუნება. ტურიზმი ქმნის სრულფასოვანი კომუნიკაციის გარემოს, რომელშიც პრობლემების მქონე ადამიანი ურთიერთობს სხვადასხვა ადამიანთან, ამყარებს სოციალურ კონტაქტებს და აქვს შესაძლებლობა შეასრულოს სხვადასხვა სოციალური როლი. ტურიზმი აღმოფხვრის ღირსების დაკარგვის, არასრულფასოვნების განცდას და აერთიანებს სოციალურად დაუცველ ადამიანებს, მოხუცებსა და ინვალიდებს საზოგადოებაში.

სოციალურ ტურიზმს უწოდებენ ნებისმიერი სახის ტურიზმს, რომელიც გადაიხდება სოციალური საჭიროებისთვის გამოყოფილი სახსრებიდან. სოციალურ-ეკონომიკური ტურიზმი მიზნად ისახავს მოსახლეობის დაბალმემოსავლიანი ნაწილის (ახალგაზრდები, სკოლის მოსწავლეები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, პენსიონერები, მრავალშვილიანი ოჯახები, ობოლი ბავშვები, საბავშვო სახლების აღსაზრდელები, ინვალიდები) დასვენებისა და მოგზაურობისათვის შესაბამისი პირობების შექმნას. სუბსიდიები ამ ტიპის ტურიზმისათვის შეიძლება გამოყოფილი იყოს არა მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ, არამედ სხვადასხვა სახელმწიფო და არასახელმწიფო, ასევე სხვადასხვა საქველმოქმედო ორგანიზაციებისაგან.

სოციალური პოლიტიკის განმასხვავებელი თავისებურება არის ის, რომ იგი ორიენტირებულია ადამიანზე, მაშინ როდესაც ეკონომიკური პოლიტიკა ორიენტირებულია ეკონომიკურ ზრდასა და მატერიალური სიმდიდრის გადიდებაზე. სოციალური პოლიტიკა არსებით ზემოქმედებას ახდენს ტურიზმის განვითარებაზე. სოციალური ხასიათის ღონისძიებებს შეუძლიათ ტურისტულ მომსახურებაზე მოთხოვნის რეგულირება შემდეგი გზებით:

- დასვენებაზე უფლების საკანონმდებლო რეგულირებით-სახელმწიფო მომუშავეებს აძლევს სამუშაოსაგან დროებით რეგულარული განთავისუფლების

გარანტიას. ამასთან შვებულებისა და არდადეგების ვადების დადგენა სხვადასხვა დროს ხელს უწყობს მოთხოვნის თანაზომიერ განაწილებას ტურისტულ მომსახურებაზე;

- საზოგადოებაში შემოსავლის გადანაწილების წესით-თანამედროვე სოციალური სახელმწიფო მიისწრაფის კეთილდღეობის მაღალი დონის მიღწევისაკენ მოქალაქეთა შესაძლო დიდი რიცხვისათვის, რისთვისაც ახორციელებს შემოსავლების გადანაწილებას სხვადასხვა ბერკეტებისა და სტიმულების გამოყენებით;
- სოციალური ტურიზმის განვითარების სტიმულირებით.

ტურიზმის სოციალური ფუნქციები ხორციელდება რეკრეაციულ საქმიანობაში, რომელიც მიზნად ისახავს ჯანმრთელობის შენარჩუნებას და გაძლიერებას, სიცოცხლისუნარიანობის აღდგენას, რაც ხელს უწყობს პიროვნების ჰარმონიულ განვითარებას და მის შემოქმედებით თვითგამოხატვას. ინდივიდების ადაპტაცია და ინტეგრაცია საზოგადოების სოციალურ ცხოვრებაში არის სოციალური ტურიზმის ძირითადი ფუნქცია.

სოციალური ტურიზმის კონცეფცია დაფუძნებულია სამ ფუძემდებლურ პრინციპზე:

- საზოგადოების ყოველი წევრის დასვენების უზრუნველყოფა ტურიზმის სფეროში დაბალშემოსავლიანი ადამიანების ჩართვით;
- მცირეშემოსავლიანთა ტურიზმის სუბსიდირება;
- ტურიზმის განვითარებაში სახელმწიფო, მუნიციპალური, საზოგადოებრივი და კომერციული სტრუქტურების აქტიური მონაწილეობა.

სოციალური ტურიზმის სფერო წარმოდგენილია უფასო და შეღავათიანი ვაუჩერებით სანატორიუმებში, დასასვენებელ სახლებში, ტურისტულ ცენტრებში, უფასო და შეღავათიანი მოგზაურობით, სპეციალური სატრანსპორტო ტარიფებით, საგადასახადო და საბაჟო შეღავათებით. სოციალური ტურიზმის განვითარება ხელს უწყობს ტურისტული ინფრასტრუქტურის მშენებლობას სპეციალური საჭიროებების ტურისტებისათვის. შესაძლებელია გამოვეყნოთ სოციალური ტურიზმის ყველაზე მნიშვნელოვანი ამოცანები:

- ხელმისაწვდომი შვებულების ორგანიზება ჯანმრთელობის გასაუმჯობესებლად, მოსახლეობის სოციალურად დაუცველი ჯგუფებისთვის;
- შეზღუდული გადაადგილების მქონე ადამიანებისთვის ბარიერების გარეშე გარემოს შექმნა.

სოციალური ტურიზმის შესახებ დებულება დაფიქსირებულია 1981 წლის მანილას დეკლარაციაში ტურიზმის შესახებ. ეს აქტი ხაზს უსვამს ტურიზმის განუყოფელ კავშირს მოქალაქეთა დასვენების, შვებულებისა და თავისუფალი გადაადგილების უფლებებს შორის. დოკუმენტში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა სოციალურ ტურიზმს, რომელიც განიხილება როგორც მიზანი, რომლისკენაც საზოგადოება უნდა ისწრაფოდეს ახალგაზრდული ტურიზმის, ხანდაზმულთა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ტურიზმის მხარდაჭერით.

სოციალური ტურიზმის ამოცანები შემდეგია:

- ხანდაზმული მოქალაქეებისა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის საექსკურსიო პროგრამების შემუშავება და განხორციელება, როგორც სოციალური ტურიზმის განვითარების ერთ-ერთი ეტაპი;
- ხანდაზმული მოქალაქეების და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებების დაკმაყოფილება აქტიურ დასვენებაში, ცხოვრებისადმი ინტერესის მხარდაჭერა, საკუთარი თავის და მთლიანად საზოგადოების პატივისცემის გრძნობა;
- რესურსის ფორმირება გარკვეული ტურისტული მიმართულებების პოპულარიზაციის უზრუნველსაყოფად;
- სოციალური იზოლაციის დაძლევა;
- მშობლიური მიწის ისტორიისადმი ინტერესის განვითარება, ისტორიისა და არქიტექტურის ძეგლების გაცნობა;
- კულტურული, გასართობი და საგანმანათლებლო ღონისძიებების ჩატარება;
- აქტიური სიცოცხლის ხანგრძლივობის გახანგრძლივება.

სოციალური ტურიზმის განხორციელება შეუძლია ნებისმიერ ტურისტულ ორგანიზაციას, რომლის წესდებაში მოცემულია სოციალური ხასიათის ამოცანები და მიზანია არამარტო მოგების მიღება, არამედ მოგზაურობებისა და ტურიზმის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფაც ადამიანთა მაქსიმალური რიცხვისათვის. ამ მიზნით წესდებაში უნდა იყოს გათალისწინებული:

- სოციალური, საგანმანათლებლო და კულტურული ამოცანების ერთიანად გადაწყვეტა;
- მიზნობრივი კლიენტურის განსაზღვრა რასობრივი, კულტურული, რელიგიური, პოლიტიკური ან სოციალური ნიშნების მიუხედავად;
- სოციალური ტურიზმის ჰარმონიული ინტეგრაციის უზრუნველყოფა ადგილობრივ გარემოსთან;
- ტურპროდუქტის ფასების შესაბამისობა გამოცხადებულ სოციალურ ფასებთან.

სოციალური ტურიზმის ამოცანების რეალიზაცია მოითხოვს:

- დაფინანსების წყაროების მოძიება, რამდენადაც სოციალური ტურიზმის ორგანიზაციების წინაშე მოგების მიღება როგორც მიზანი არ ისახება;
- სოციალური ტურიზმის ახალი მატერიალური ბაზის შექმნა ან არსებული ბაზის ადაპტაცია თანამედროვე მოთხოვნებთან;
- ჯეროვანი საკანონმდებლო და ნორმატიული ბაზის დამუშავება;
- სოციალური ტურიზმის მომსახურების შესაბამისობა მზარდ სტანდარტებთან;
- მატერიალური დახმარების აღმოჩენა სოციალური ტურიზმის კლიენტებისათვის;
- საფინანსო სახსრების კეთილსინდისიერი სისტემის შექმნა მცირემემოსავლიანი კატეგორიის პირებისათვის, რომლებსაც აქვთ შეღავათის გამოყენების უფლება.

მაშასადამე, სოციალური ტურიზმი ტურისტული ბაზრის სექტორია, რომელიც განკუთვნილია სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი სუბსიდიების სახსრების მიმღები მომხმარებლებისათვის.

2. სოციალური ტურიზმის განვითარების სახელმწიფოებრივი რეგულირება

სოციალური ტურიზმის განვითარებისათვის აუცილებელია გრძელვადიანი სოციალური პროგრამის დამუშავება ტურიზმის დარგში.

სოციალური ტურებისათვის თანხები ხშირად უშუალოდ ბენეფიციარებზეა გამოყოფილი. ბევრმა ქვეყანამ უკვე გადაჭრა შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ადამიანებისთვის მოგზაურობის ხელმისაწვდომობის პრობლემა. მაგალითად, ევროპის უმეტეს ქალაქებში ტრანსპორტი აღჭურვილია სპეციალური ლიფტებით, ხოლო ტურისტულ მარშრუტებზე შესაძლებელია ეტლით მგზავრობა.

მცირე ტურისტული სააგენტოები ვერ მოახერხებენ სოციალური საჭიროებებისათვის პანდუსების, სპეციალური ავტობუსების, შეძენას რომლებიც ჩვეულებრივზე ბევრად ძვირი ღირს, ამიტომ სუბსიდიები სპეციალური აღჭურვილობის შესაძენად - არ იქნებოდა ზედმეტი იმ ტურისტული საწარმოებისათვის ვინც სოციალურ ტურიზმს სთავაზობს მომხმარებლებს..

ამკარაა, რომ ბიზნესი დამოუკიდებლად ვერ გადაჭრის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მოგზაურობის ინფრასტრუქტურის პრობლემას - საჭიროა მნიშვნელოვანი ინვესტიციები. ქალაქებში ბარიერების გარეშე გარემოს შესაქმნელად, ბაზრის მონაწილეებმა უნდა განიხილონ მთავრობის სუბსიდირების შესაძლებლობა სასტუმროს ოთახების, კვების ობიექტების და ტუალეტების მოწყობა და სხვ. შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ადამიანებისათვის.

როგორც უცხოური ქვეყნების პრაქტიკა გვიჩვენებს, სოციალური ტურიზმის სრულფასოვანი სექტორი შეიძლება შეიქმნას მხოლოდ ერთობლივი ძალისხმევით საზოგადოების, ბიზნესისა და სამთავრობო უწყებების.

სოციალური ტურიზმის სისტემა წარმოადგენს სოციალურ-კულტურული ობიექტებისა და მონაწილეების ერთობლიობას, ასევე პრინციპებს, მიზნებს, საშუალებებს, მათ შორის სარგებელს, რაც მოსახლეობის დაბალშემოსავლიან სეგმენტებს საშუალებას აძლევს ისარგებლონ ტურისტული დასვენების შესაძლებლობებით. ტურისტული დასვენების ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად, აუცილებელია შემუშავდეს სახელმწიფო სოციალური ტურიზმის პოლიტიკა, რომელიც მიზნად ისახავს:

- სამართლებრივი ჩარჩოს შექმნას,
- რეგულაციების მიღებას,
- სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარებას,
- კვალიფიციური პერსონალის მომზადებას საინფორმაციო სამუშაოების ორგანიზებისთვის და მოსახლეობის სხვადასხვა სეგმენტის დასახმარებლად.

ასევე სოციალური ტურიზმის სისტემა გულისხმობს მოსახლეობის გარკვეული კატეგორიის უზრუნველყოფას არა მხოლოდ შეღავათიანი ვაუჩერებით, არამედ მნიშვნელოვან ფასდაკლებას სასტუმროში განთავსებაზე, კვებაზე, ასევე სარგებელს სხვადასხვა სახის

ტრანსპორტზე ბილეთების შეძენისას. ასე რომ, მთელ მსოფლიოში არსებობს ახალგაზრდული ჰოსტელების კარგად ფუნქციონირებული სისტემა (იაფი სასტუმროები, როგორიცაა სტუდენტური საერთო საცხოვრებლები), რომელიც 25 წლამდე ახალგაზრდებს საშუალებას აძლევს მიიღონ მნიშვნელოვანი ფასდაკლება საცხოვრებელზე, კვებასა და მოგზაურობაზე.

სოციალური ტურიზმის შეიძლება იყოს შემეცნებითი, რეკრეაციული, სოფლის, ეკოლოგიური და ა.შ. დღეს, ყველაზე შესაბამისი მიმართულებით ამ სფეროში არის სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების, ან აგროტურიზმის, რაც დიდი ქალაქების მაცხოვრებლებს აძლევს შესაძლებლობას ეწვიონ ქალაქგარეთ, გაეცნონ პროვინციულ ცხოვრებას, გლეხური მეურნეობების ცხოვრებას. როგორც წესი, ისეთი აქტივობები, როგორიცაა ანიმაცია და მასტერკლასი, ჩართულია აგროტურიზმში, რაც შესაძლებელს ხდის ლამაზად წარმოაჩინოს რეგიონის ტრადიციები და ჩვეულებები.

როგორც ავღნიშნეთ, სოციალური ტურიზმი ფინანსდება სახელმწიფოს, ფონდების და სოციალური მეწარმეების მიერ.

სახელმწიფოს მხარდაჭერა. ევროპაში სახელმწიფო იძლევა სუბსიდიებს. ამ თანხით, რეგიონებში შემუშავებულია სოციალური ტურების დაფინანსების პროგრამები მაგალითად, ყოველწლიურად სოლიდური თანხა გადაეცემა ტურისტულ სააგენტოებს და სოციალურ ტურებისათვის თავად ანაწილებს. სახელმწიფო პერიოდულად გამოყოფს გრანტებს სოციალური ტურების ორგანიზებისთვის (როგორც წესი, მიზნად ისახავს ახალგაზრდული ექსპედიციების ორგანიზებას და ბავშვთა ტურიზმს).

ფონდები მხარს უჭერენ პროგრამებს, რომლებშიც არასაბიუჯეტო სახსრები და არაკომერციული ორგანიზაციები, ისევე როგორც მსხვილი საწარმოები ქმნიან პირობებს მათი თანამშრომლებისთვის იაფი დასვენებისთვის. ეს ასევე მოიცავს საქველმოქმედო პროგრამებს და კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის პროგრამებს, რომლებიც ხორციელდება ტურიზმის სფეროში.

სოციალური მეწარმეობა. სოციალური მეწარმეები მუშაობენ იმისთვის, რომ ტურიზმი შესაძლებელი გახდეს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ადამიანებისთვის (სტუდენტები, ბავშვთა სახლების კურსდამთავრებულები, მრავალშვილიანი ოჯახის წევრები, დაბალი შემოსავლის მქონე ოჯახები) ან განსაკუთრებული ფიზიკური პირობებისა და ხელმისაწვდომ გარემოს საჭიროებენ (შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები). სოციალური მეწარმეები ზრდის სამოგზაურო მომსახურების ხელმისაწვდომობას სამეწარმეო მიდგომისა და ინოვაციური გადაწყვეტილებების მეშვეობით. სოციალური მეწარმეების უმეტესობა, ბიზნეს პრობლემის გადასაჭრელად ერთდროულად მონაწილეობს შეღავათიანი სესხებისა და გრანტების კონკურსებში.

ამ მიმართულებით ჩვენს ქვეყანაში სახელმწიფო პოლიტიკა განხორციელების ეტაპზეა და ჯერ კიდევ შორს არის სრულყოფილებისგან. სოციალური ტურიზმის პრობლემები იწყება იმით, რომ ტურიზმის კანონმდებლობაში არ არსებობს მარეგულირებელი დოკუმენტები, რომლებიც განსაზღვრავენ რომელი ტურისტი, რომელი მოგზაურობისთვის, სად და როდის შეუძლიათ მიიღონ მათ საბიუჯეტო სახსრები.

ჯერჯერობით საქართველოში არანაირი კანონი არ არსებობს ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელებისათვის სოციალურ ტურიზმთან დაკავშირებით. რომელიც უზრუნველყოფს შესაბამის მომხმარებლებს ამ სახეობის ტურიზმის მიწოდებისათვის. რაც

შეეხება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებების გათვალისწინებას ამასთან დაკავშირებით არსებობს საქართველოს კანონი „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“, რომელიც უზრუნველყოფს საქართველოს კანონით გათვალისწინებული ამ და სხვა უფლებამოსილებების შესრულებას;² საქართველოს ტერიტორიის ეროვნულმა ადმინისტრაციამ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის სრული ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად 2035 წლის 31 დეკემბრამდე ეტაპობრივად განახორციელოს თავის მიერ შექმნილი ან/და დაპროექტებული ინფრასტრუქტურისა და სერვისების უნივერსალური დიზაინის შესაბამისად ადაპტირება.

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები ერთ-ერთ ყველაზე გარიყულ ჯგუფს მიეკუთვნებიან. ისინი დღემდე აწყდებიან სისტემურ დაბრკოლებებს საზოგადოებრივი ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროში. მათ არ აქვთ შესაძლებლობა, სხვების თანასწორად ისარგებლონ კონსტიტუციით დაცული უფლებებით. ამასთან, პრაქტიკა აჩვენებს, რომ შშმ პირებისთვის ერთ-ერთ ყველაზე აქტუალურ პრობლემად რჩება ხელმისაწვდომობა საჯარო სივრცეებზე, შენობა-ნაგებობებზე, ჯანდაცვის, საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტებსა თუ სატრანსპორტო საშუალებებზე, საგანმანათლებლო და სახელმწიფო დაწესებულებებზე. აღნიშნული კი, მიუთითებს, რომ პრაქტიკაში არ ხდება ტექნიკური რეგლამენტით დადგენილი სტანდარტების გათვალისწინება“³

მთავრობამ მიიღო, „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის 2018-2020 წლების სამთავრობო სამოქმედო გეგმა“. სამოქმედო გეგმის ერთ-ერთ მიმართულებას წარმოადგენს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებები (თავი 19). ამ მიმართულებით, 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმა სხვადასხვა ღონისძიებების გატარებას ითვალისწინებს: მათ შორის შშმ პირთა თანაბარი მონაწილეობის უზრუნველყოფა სპორტულ, კულტურულ, რეკრეაციულ და გასართობ ღონისძიებებში⁴. მისი შინაარსი სრულად შეესაბამება (UNCRPD) კონვენციის პრინციპებს. წელს „თბილისის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ბოლო ერთ წელს რეგისტრირებული 3-დან 20 წლამდე ასაკის შშმ პირთათვის საქართველოს კურორტებზე სასტუმროს მომსახურების ხარჯების ვაუჩერულ დაფინანსებას უზრუნველყოფს თბილისის მერია; ვაუჩერის ღირებულება შეადგენს 800 ლარს; დასასვენებლად განსაზღვრულია არანაკლებ 6 დღე-ღამე; პროგრამის მოსარგებლებზე ერთი წლის განმავლობაში ერთი ვაუჩერი გაიცემა; ვაუჩერით მოსარგებლე შეიძლება იყოს 3-დან 20 წლამდე ასაკის შშმ სტატუსის მქონე ბავშვი ან მოზარდი, რომელიც რეგისტრირებულია ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე, პირი თავად ირჩევს მომსახურების მიმწოდებელ სასტუმროს და სერვისის პირობებს“; „შშმ პირთა საკურორტო მომსახურების პროგრამის“ ბიუჯეტი 826 000 ლარი, შარშან 1180 ბავშვმა მიიღო ეს მომსახურება“.⁵

შშმ პირთა კულტურულ, სპორტულ, გასართობ და რეკრეაციულ ღონისძიებებში ჩართვასთან დაკავშირებული სახელმწიფოს პოლიტიკის დოკუმენტით გაზიარებულია კონვენციის

² საქართველოს კანონი, „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“ 28/07/2020 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4923984?publication=1> [უ.გ. 05.11.2021].

³ საქართველოს სახალხო დამცველის 2018 წლის საპარლამენტო ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ. გვ. 263. თბილისი, 2019 წელი. ხელმისაწვდომია <http://www.ombudsman.ge/res/docs/2019042620571319466.pdf> [უ.გ. 09.12.2020].

⁴ <http://myrights.gov.ge/ka/discussion/1101-2018-2020-tslebis-samoqmedo-gegmis-proeqti> [უ.გ. 12.10. 2021].

⁵ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა და მოზარდთა საკურორტო მომსახურება <https://tbilisi.gov.ge/> [უ.გ. 12.10. 2021].

ზოგადი მიდგომები, თუმცა დაგეგმილი ქმედებების შესრულების ინდიკატორები, ასევე ბიუჯეტი იმდენად ზოგადი და ბუნდოვანია, რომ არ იძლევა გაწერილი აქტივობების ეფექტური იმპლემენტაციის შესაძლებლობას⁶.

2020 წლის იანვრის თვის მდგომარეობით, საქართველოში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსის საფუძველით სხვადასხვა სახელმწიფო გასაცემლის (სოციალური პაკეტი, სახელმწიფო კომპენსაცია, საყოფაცხოვრებო სუბსიდია) მიმღებ ბენეფიციართა რაოდენობამ შეადგენა 129 753- ს, მათ შორის, ფულადი სოციალური დახმარების - საარსებო შემწეობის მიმღებია 27 889 ბენეფიციარი.

2020 წლის მდგომარეობით, საქართველოში სიღარიბის აბსოლუტურ ზღვარს ქვევით მყოფი მოსახლეობის წილი 21,3%-ია, რაც ნიშნავს იმას, რომ ქვეყნის ყოველი მე-5 მოქალაქე უკიდურეს გაჭირვებაში ცხოვრობს. საუბარია დაახლოებით 800 ათას ადამიანზე,⁷

სოციალური მომსახურების სააგენტოს ინფორმაციით, 2020 წელს ყოველთვიურად შემწეობას საშუალოდ 484 ათასი ადამიანი იღებდა. მიმდინარე წლის მარტის მდგომარეობით, შემწეობის მიმღები საქართველოში მცხოვრები 151 ათასი ოჯახია⁸. ყოველივე ეს იმას ადასტურებს თუ რამდენი ადამიანი გადაუდებლად საჭიროებს სოციალური ტურიზმის პროგრამებს.

3. სოციალური ტურიზმის განვითარების უცხოური გამოცდილება

ევროპის ქვეყნებში სახელმწიფო არეგულირებს ტურიზმის სოციალურ სექტორს, უშუალოდ ტურიზმის სამინისტროს ან ეროვნული ტურიზმის ორგანიზაციების (NTO) მეშვეობით, ასევე არაპირდაპირი გზით სამართლებრივი ბერკეტების შექმნით, სოციალური ტურიზმის ინფრასტრუქტურული პროექტების მხარდაჭერით და სხვა. ევროპის უამრავ ქვეყანაში სოციალური ტურიზმი ორგანიზებულია ასოციაციების, კოოპერატივებისა და პროფკავშირების მიერ და მიზნად ისახავს მოგზაურობას რაც შეიძლება მეტი ადამიანისთვის, განსაკუთრებით ყველაზე ნაკლებად პრივილეგირებულითათვის. ევროპულ პროექტებს აქვთ როგორც საერთაშორისო, ასევე ეროვნული მნიშვნელობა.

კარგი პრაქტიკის წარმატებული მაგალითებად შეიძლება ჩაითვალოს „კალიფსო“. ევროპაში არსებობს სოციალური ტურიზმის საერთაშორისო ორგანიზაცია (OITS) (ბელგია). OITS- ის წევრები არიან საერთაშორისო ორგანიზაციები: სოციალური ტურიზმის საერთაშორისო ფედერაცია (სათაო ოფისი პარიზში), სამოგზაურო სააგენტოების ასოციაციების მსოფლიო ფედერაცია(მილანი), ბუნების მოყვარულთა საერთაშორისო კავშირი (ციურიხი), სოციალური ტურიზმის ორგანიზაციების საერთაშორისო ფედერაცია (ბრიუსელი), საერთაშორისო ტურიზმის ალიანსი (ჟენევა), კემპინგისა და ქარავნის საერთაშორისო ფედერაცია (ლუცერნი), საერთაშორისო სასტუმროთა ასოციაცია (ბრიუსელი), რკინიგზის საერთაშორისო კავშირი (პარიზი), OITS - მიზნად ისახავს სოციალური ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობას საერთაშორისო მასშტაბით. ამ მიზნით იგი პასუხისმგებელია თავისი წევრების ტურისტული საქმიანობის კოორდინაციაზე, ასევე მათ ინფორმირებაზე სოციალურ ტურიზმთან დაკავშირებულ ყველა საკითხზე, ისევე როგორც კულტურულ ასპექტებზე. როგორც

⁶ shezhuduli-shesadzleblolis-mkone-bavshvtapirta-spetsializebuli-datsesebulebebis-monitoringis-angarishi <https://www.ombudsman.ge/geo/190308061623angarishebi/210916053235> [უ.გ. 22.09.21].

⁷ საარსებო მინიმუმი <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/192/tskhovrebis-done> [უ.გ. 30.09.2021].

⁸ ცხოვრების დონე <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/192/tskhovrebis-done> [უ.გ. 30.09.2021].

ეკონომიკურ და სოციალურ შედეგებზე“.⁹ უფრო კონკრეტულად, OITS, საერთაშორისო არაკომერციული ასოციაცია, მიზნად ისახავს ხელი შეუწყოს ახალგაზრდებს, ოჯახებს, ხანდაზმულებსა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს - დასვენებაში, ტურისტულ მოგზაურობაში. ეხმარება ამ მიზნის განხორციელებაში სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეებს, რომლებიც იზიარებენ ამ პასუხისმგებლობას, კერძოდ სახელმწიფოებს, სოციალურ სუბიექტებს და ტუროპერატორებს. მართავს სხვადასხვა სახის კონკურსებს, როგორიცაა: "ევროპაში სოციალური ტურიზმის ხელშეწყობა მიწოდებისა და მოთხოვნის ინტერნეტ პლატფორმის საშუალებით". კონკურსის გამარჯვებული გახდა სწორედ სოციალური ტურიზმის საერთაშორისო ორგანიზაცია (პროექტის ხელმძღვანელი) და შემდეგი პარტნიორები: კლუბი "Joie et Vacances" asbl (ფლორის კლუბი)-ბელგია. ხელმისაწვდომი ტურიზმის ევროპული ქსელი (ENAT)-ბელგია. ტურიზმის ასოციაციების ეროვნული კავშირი (UNAT)-საფრანგეთი. კოოპერატივების ეროვნული ლიგა (LEGACOOP)- იტალია. კონსორციუმი "Siena Hotels Promotion"- იტალია. ტურიზმის ტექნოლოგიური ინოვაციების მართვის სახელმწიფო კომპანია (SEGITTUR)-ესპანეთი. ასევე წარმატებული პროექტის მაგალითად შეიძლება ჩაითვალოს: "ევროპაში სეზონური ტურისტული გაცვლების ხელშეწყობა და პენსიონერთა მობილობა".

სოციალური ტურიზმის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ განხორციელებული პროექტების მიზანია შექმნას და განავითაროს- „Calypso“- ვირტუალური პლატფორმა, როგორც მექანიზმი, რომელიც მიზნად ისახავს ხელი შეუწყოს საერთაშორისო ტურიზმზე წვდომას, განსაკუთრებით დაბალი სეზონის განმავლობაში, კალიფსოს პროექტის პროგრამაში ჩამოთვლილი სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფებისთვის. ის ასევე მიზნად ისახავს მცირე და საშუალო ბიზნესის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას ტურიზმში, მათი მომხმარებლების სახელით მოქმედი აგენტების ბიზნეს შესაძლებლობების გაფართოებას.¹⁰

ამ პლატფორმის საშუალებით, სამოგზაურო მომსახურების მიმწოდებელს შეუძლია მიაღწიოს შეთანხმებას სასტუმროებთან, რესტორნებთან და სხვა სამოგზაურო ბიზნესებთან, რათა შეიქმნას ყოვლისმომცველი პაკეტის შეთავაზება. ეს პაკეტი შეიძლება განთავსდეს eCalypso პლატფორმაზე და იქ იყოს შემენილი (გარიგება უშუალოდ არის სამოგზაურო მომსახურების მიმწოდებელსა და მყიდველს შორის; Calypso პლატფორმა შუამავლის როლს ასრულებს ორ მხარეს შორის კონტაქტის გასაადვილებლად).

ესპანეთში არსებობს სოციალური ტურიზმის პროგრამა, რომელიც საპენსიო ასაკის 1 მილიონზე მეტ ადამიანს აძლევს საშუალებას ყოველწლიურად განახორციელონ ჯგუფური მოგზაურობები. ესპანეთის მთავრობა ყოველწლიურად დაახლოებით 75 მილიონი ევროს დებს ამ პროგრამაში, ამ პროგრამის წყალობით, ქვეყანაში შეიქმნა 10,000 დამატებითი სამუშაო ადგილი, წარმატებით ფუნქციონირებს ასევე - პროგრამა „ტურიზმი ძველი თაობისთვის“.

ბრიტანული პროგრამა "საოჯახო შვებულებები", რომლის მიზანია უზრუნველყოს, დაბალშემოსავლიანი ოჯახების შვებულება არ განსხვავდებოდეს უფრო მდიდარი ოჯახების შვებულებისგან. შვეიცარიას აქვს პროგრამა - "თავისუფალი შვებულების კვირეული მარტოხელა დედებისთვის და მამებისთვის". 1200 ოჯახს და მარტოხელა მშობლებს აძლევს უფასო 50 ათას საწოლ-დღეს. ავსტრიაში არის საოჯახო ბარათების სისტემა, რომელიც

⁹ ORGANISATION INTERNATIONALE DU TOURISME SOCIAL (OITS) <https://www.unwto.org/affiliate-member-organization/41911> [უ.გ. 30.09.2021].

¹⁰ https://issuu.com/turismosocial/docs/e-poster_isto [უ.გ. 30.09.2021].

საშუალებას იძლევა დაისვენონ ქვეყნის მეზობელ პროვინციებში. ყველა ოჯახს, რომელსაც ჰყავს შვილი და სურს მასთან ერთად დასვენება, იღებს ფასდაკლებას არდადეგებზე. ფასდაკლების სერვისს უზრუნველყოფს 1400 კომპანია და დაწესებულება. წლის განმავლობაში, 150 ათასი ადამიანი სარგებლობს პროექტის „შეღავათები სკოლის არდადეგებზე და შაბათ-კვირას“. უნგრეთში, ამდაგვარი პროექტები გამიზნულია დემოგრაფიული მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად. მომავალი დედებისათვის შეღავათიანი რეკრეაციული შესაძლებლობების უზრუნველსაყოფად. უნგრეთის ეროვნული რეკრეაციული ფონდი თანამშრომლობს 150 ორგანიზაციასთან და ყოველწლიურად ეხმარება 100 ათასზე მეტ ადამიანს შვებულების დროს. ჩეხეთის რესპუბლიკაში არის პროგრამა "მოგზაურობა ბარიერების გარეშე" შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის.

4. სოციალური ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობი ღონისძიებები

ჩვენს ქვეყანაში სოციალური ტურიზმის პროექტები შეიძლება განხორციელდეს ერთობლივად კავკასიის რეგიონში მთლიანად, თუნდაც სეზონური ტურისტული გაცვლების ხელშეწყობით და ტურისტთა მობილობით. რადგანაც ჩვენი ქვეყნის თითქმის ყველა რეგიონს აქვს ყველაზე მნიშვნელოვანი ტურისტული და რეკრეაციული პოტენციალი კულტურული, საგანმანათლებლო, ეთნოგრაფიული, ჯანმრთელობის ტურიზმით, აქტიური დასვენების შესაძლებლობებით შესაძლებელია სოციალური ტურიზმის ცენტრი რეგიონში სწორედ რომ საქართველო იყოს.

ტრადიციული ტურისტული ცენტრების გარდა ეს შეიძლება მოიცავდეს ყველა რეგიონს. სპეციალური - ეკონომიკური ზონებით ტურისტული და რეკრეაციული ტიპის პროექტი შეიძლება შემუშავდეს და განხორციელდეს იმ პირობით, რომ მისი ხელშეწყობა შეთანხმებული იყოს საქართველოს რამდენიმე რეგიონის, მათი ხელისუფლების, კერძო სტრუქტურების საწარმოებსა და ორგანიზაციებთან. პროექტი შეიძლება დაიწყოს მიწოდებისა და მოთხოვნის შესახებ საინფორმაციო სფეროს შექმნით და მისი კონფიგურაცია შეიძლება განისაზღვროს ურთიერთქმედების პროცესში. პროექტის დასაწყებად საჭიროა შესაბამისი ტურისტული ორგანიზაციების დაინტერესება და ექსპერტთა ჯგუფის შექმნა შესაბამისი პლატფორმის მოსამზადებლად. ვფიქრობთ აუცილებელია შეიქმნას პროექტი „სოციალური ტურიზმი საქართველოში“, რომლის დაფინანსება ნაკარნახევია შემდეგი მიზეზებით:

- სერიოზული სოციალური ცვლილებებისა და ეკონომიკური პრობლემების არსებობით;
- სიცოცხლის ხანგრძლივობის შემცირება, ფინანსური სირთულეები და შეზღუდვები, დასაქმების პრობლემები, დამატებითი თავისუფალი დროის სიმცირე (სტრესული სიტუაციები) რაც მნიშვნელოვნად აისახება ტურიზმის მომიჯნავე დარგებზე;
- იმ პრობლემებით, რაც ვირუსის პრევენციის მიზნით დაწესებულმა შეზღუდვებმა, კარანტინისა და იზოლაციის რეჟიმმა მოახდინა შშმ პირებსა და მათ ოჯახებზე. ჯანმრთელობის მდგომარეობის შერყევა საქართველოს მასშტაბით კოვიდგადატანილი ადამიანებისათვის, რომელთა რეაბილიტაცია აუცილებელია საკურორტო გამაჯანსაღებელი დასვენებით, ქვეყნის მოსახლეობის დიდ ნაწილს არ გააჩნია შესაბამისი თანხა სხვადასხვა კურორტებზე რეკრეაციისათვის.

მიზანშეწონილია სახელმწიფომ დაიწყოს სოციალური ტურიზმის განვითარების წინასწარი პროექტის შემუშავება, როგორც ინსტრუმენტი შემდეგი მიზნების მისაღწევად:

- დასაქმების გაზრდა;
- სეზონის გახანგრძლივება ;
- ეკონომიკის აღდგენა რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე.

სოციალური ტურიზმის პროექტმა, მიზნად უნდა დაისახოს მოსახლეობის შემდეგი კატეგორიის დასვენება - მოხუცების, დევნილების, ბავშვების, შეზღუდული შემოსავლის მქონე ოჯახების და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების. ბევრი სოციალური ტურიზმის სერვისი უნდა განხორციელდეს კურორტებზე, სოფლად ან მთიან რაიონებში, სოციალური ტურიზმის გაცვლას შეუძლია ხელი შეუწყოს სეზონურობის წინააღმდეგ ბრძოლას, მოახდინოს რეგიონული და ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარება.

დღეს მოგზაურებს, განსაკუთრებით ახალგაზრდებს, სურთ მიიღონ უფრო სრულყოფილი ინფორმაცია ქვეყნის - არა მხოლოდ ულამაზესი ადგილების, არამედ მისი ხალხისა და მათი ცხოვრების შესახებ. მათ სურთ შეისწავლონ ქვეყანა, ეზიარონ მათ კულტურას, ხოლო მოგზაურობისას მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანონ იმ სოფლის, რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებაში იმ თანხით, რასაც ისინი ტურისტული მომსახურების შეძენისას ხარჯავენ. სოციალური ტურიზმი ამას შესაძლებელს ხდის.

სახელმწიფო გავლენას ახდენს ტურიზმზე ორი გზით: მოთხოვნის და შემოსავლის მართვით, ან მიწოდების და ფასების მართვით. მოთხოვნის მართვისთვის სახელმწიფო იყენებს შემდეგ ინსტრუმენტებს: მარკეტინგი- ხელშეწყობა, ფასები და სხვა.

სოციალური ტურიზმის ხელშეწყობის ღონისძიებები სამთავრობო მარკეტინგის განუყოფელი ნაწილია და მიზნად ისახავს გაზარდოს მოთხოვნა პოტენციური მომხმარებლებისგან. WTO რეკომენდაციების მიხედვით, ყოველივე ეს მიზნად ისახავს შექმნას ქვეყნის იმიჯი მისი მიმზიდველი სიმბოლური მახასიათებლების საფუძველზე. რისთვისაც სხვადასხვა გზა არსებობს. ეწყობა სპეციალისტების შეხვედრები ჟურნალისტებთან, მივლინებები საზღვარგარეთ, წარმოდგენები ტელევიზიასა და რადიოში, ბროშურების, სლაიდების უფასო გავრცელება და ვიდეო მასალები. ასევე განსაკუთრებული მხადაჭერა სახელმწიფოს მხრიდან შეიძლება ჰქონდეს იმ ტურისტულ საწარმოებს, რომლებიც ანხორციელებს სოციალურ ტურისტულ პაკეტებს სხვადასხვა გამოფენა-ბაზრობებში მონაწილეობისათვის, დაეხმაროს კომპანიის წარმომადგენლებს სტენდის დაქირავებასა თუ მოწყობაში.

არსებობს სხვადასხვა საშუალებები, რომლითაც სახელმწიფოს შეუძლია დაარეგულიროს ტურისტული პროდუქციის ფასები, რითაც განვითარდება სოციალური ტურიზმი. აქ იგულისხმება ის რომ, პირველ რიგში, ბევრი ღირსშესანიშნაობა ქვეყანაში არის საჯარო სექტორის გავლენის სფეროში. მაგალითად, საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს სტრუქტურულ ერთეულში შემავალ მუზეუმებსა და მუზეუმ-ნაკრძალებში შესასვლელი ბილეთის ღირებულებები 2020 წლის 1 იანვრიდან თითქმის 100%-ით გაძვირდა. თუმცა უფასოდ შესვლა შეუძლიათ: იძულებით გადაადგილებულ პირებს, ომის ვეტერანებს, მზრუნველობამოკლებულ ბავშვებს და სოციალურად დაუცველი პირის სტატუსის მატარებელ საქართველოს მოქალაქეებს. საფასურის გადახდა არ შეეხებათ ასევე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს და მათ თანმხლებ მოქალაქეებს.¹¹

¹¹ კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო. <https://www.heritagesites.ge/ka> [უ.გ. 30.10.2021].

სახელმწიფოს შეუძლია არაპირდაპირ, გავლენა მოახდინოს ფასზე ეკონომიკური ბერკეტების გამოყენებით (მაგალითად, სავალუტო კონტროლის გამოყენებით, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს შეზღუდვები ვალუტის გაცვლაზე, რომელიც ტურისტებს აიძულებენ გაცვალონ ვალუტა მაღალ ფასად და ამდენად ამით გაზარდოს მგზავრობის რეალური ღირებულება. გაყიდვებიდან გადასახადებით, მაღაზიების გახსნა საბაჟო ზონებში და ა.შ.

სახელმწიფოს, ზემოაღნიშნული ბერკეტების გარდა, შეუძლია გავლენა მოახდინოს ტურისტული პროდუქტის ხარისხზე, თუნდაც გააკონტროლოს მოთხოვნა ლიცენზირების გზით. ეს ღონისძიება განსაკუთრებით ხშირად გამოიყენება სასტუმროს ბიზნესში.

მოთხოვნის მოწესრიგების მიზნით, ზოგიერთი სახელმწიფო იღებს ზომებს შეზღუდოს ტურისტების შემოსვლა, მაგალითად, შეამციროს ვიზების რაოდენობა, ამცირებენ სასტუმროების მშენებლობას ბუნებრივ ატრაქციონებთან ახლოს ან ამ უკანასკნელს ხურავენ გარემოს დაცვის მიზნით და ა.შ.

განსხვავებით მოთხოვნის მენეჯმენტისგან, რომელიც მიზნად ისახავს ტურისტების შერჩევას და ფასების რეგულირებას, მიწოდების მენეჯმენტით სახელმწიფო რეგულირება დაკავშირებულია ტურისტული მომსახურების გამყიდველებზე „ზემოქმედებასთან“. აქ სახელმწიფო იყენებს შემდეგ მეთოდებს: ბაზრის კვლევა და დაგეგმვა, ბაზრის რეგულირება, დაგეგმვა, მიწათსარგებლობის კონტროლი, საცხოვრებლის რეგულირება, გადასახადები, ინვესტიციები. სახელმწიფო აწარმოებს ბაზრის კვლევას სტატისტიკური მასალებით და ახდენს ცვლილებების მონიტორინგს ტურიზმში, რათა დადგინდეს ტურიზმის სარგებელი და შესაბამისი ხარჯები.

ეკონომიკური კრიტერიუმი, რომელიც ახასიათებს ბაზრის ოპტიმალურ მუშაობას, არის მომხმარებლის ინფორმირებულობა მათთვის შეთავაზებული ალტერნატივების შესახებ. სახელმწიფო დარწმუნებულია, რომ მომხმარებელს აქვს არჩევანი, ინფორმირებულია და დაზღვეულია ყველა სახის გამყიდველების თაღლითობებისაგან. სახელმწიფოს შეუძლია დაარეგულიროს ბაზარი გამყიდველებზე ვალდებულებების დაკისრებით სამართლებრივი ნორმების სახით, იმ წესების სახით, რომლებიც გააჩნიათ სხვადასხვა ტურისტული ორგანიზაციის წევრობისათვის. კონკურენტული გარემოს უზრუნველყოფა, ბაზრის დაცვა მონოპოლიზაციისგან - ამათ კი სახელმწიფო ახორციელებს ბაზრის სამართლებრივი რეგულირებით.

ბევრ ქვეყანაში არსებობს წესები ქალაქებისა და რეგიონების განვითარებისათვის, რომლის მიხედვითაც იცვლება და ვითარდება მიწათსარგებლობის მეთოდები. როგორც წესი სახელმწიფოს კონტროლი მიზნად ისახავს დაიცვას უნიკალური ტურისტული რესურსები, დაცული ტერიტორიები, ლანდშაფტები და სხვ. მიწათსარგებლობის კონტროლს თან ახლავს მშენებლობის რეგულირება და მოიცავს არქიტექტურულ ზედამხედველობას. მრავალ ქვეყანაში მიღებული იქნა კანონები ისტორიისა და არქიტექტურის ძეგლების დასაცავად.

ტურიზმზე სახელმწიფოს გავლენის ერთ-ერთი ძირითადი მეთოდია ტურისტების დაბეგვრა ეს არის გადასახადები, რომლებიც დაწესებულია ტურისტებისთვის სასტუმროებში განთავსებისას, აეროპორტებში ბილეთების ყიდვისას, კაზინოში, თუმცა, გადასახადების შემოღება ყოველთვის არ შეიძლება იყოს სახელმწიფოსთვის ხელსაყრელი, რადგან გადასახადების შეგროვებამ, თავის მხრივ, შეიძლება შეამციროს მოთხოვნა ტურისტებზე მომსახურება და, შესაბამისად, შემოსავალი. მაგალითად, განთავსებაზე გადასახადი აიძულებს სასტუმროს მფლობელებს გაზარდონ მომსახურების ფასები, რამაც შეიძლება

გამოიწვიოს სასტუმროს მომსახურებაზე მოთხოვნის შემცირება და ამით შეიძლება შეამციროს იგივე - სასტუმროების შემოსავალი.

საერთაშორისო ინვესტიციები ტურიზმის სექტორში უზრუნველყოფილია როგორც საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან, ასევე კერძო სექტორიდან. მთავარი უცხოელი „მსესხებელი“ არის მსოფლიო ბანკი (რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი - IBRD). მისი საქმიანობა მიზნად ისახავს ნორმალური ცხოვრების დონის უზრუნველყოფას გრძელვადიანი დაფინანსების მქონე განვითარებად ქვეყნებში ამ ქვეყნების ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის. ასე რომ, ევროპის ქვეყნებში სახელმწიფო არეგულირებს სოციალურ ტურიზმის სექტორს უშუალოდ ტურიზმის სამინისტროს მეშვეობით ან ეროვნული ტურისტული ორგანიზაციები (NTO), ასევე ირიბად სამართლებრივი ბერკეტების საშუალებით, მათი ინფრასტრუქტურისა და საერთაშორისო პოლიტიკის მხარდაჭერით.

დასკვნა

თანამედროვე მსოფლიოში სოციალურ ტურიზმს დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ, ის ხდება ყურადღების და აკადემიური კვლევის საგანი. მას შეუძლია შეასრულოს ეკონომიკური და ჰუმანიტარული ფუნქციები. ჩვენს ქვეყანაში სოციალური ტურიზმის სერვისები ჯერ არ არის პოპულარული და ხელმისაწვდომი მოსახლეობის ყველა სეგმენტისთვის. თუმცა, ეს არის სოციალური ტურიზმი, რომელსაც შეუძლია უზრუნველყოს კარგი დასვენება ყველასთვის, მათ შორის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის.

ხანდაზმულთა სოციალური ტურიზმი არის სოციალური მომსახურების ახალი ფორმა, რომელიც მიზნად ისახავს ჯანმრთელობის შენარჩუნებას, სათანადო და ჯანსაღი დასვენების ორგანიზებას, ინტერესების შესაბამისად კომუნიკაციის წრის გაფართოებას და შრომისუნარიანობის გაზრდას. საინტერესო ადგილების მონახულება, ექსკურსიები, იძლევა ნათელ ემოციებს და სასიამოვნო მოგონებებს. სოციალური ტურიზმი გახდა მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი ხანდაზმულთა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური მარტობის დასაძლევად, სოციალური კავშირების დამყარების, განმტკიცებისა და მათ სოციალურ საქმიანობაში ჩართვისათვის.

სოციალური ტურიზმის პროგრამებმა სხვადასხვა ქვეყნებში უკვე დაამტკიცა თავისი აქტუალობა. სოციალური ტურიზმს უზარმაზარი წვლილის შეტანა შეუძლია ადამიანის დასვენების უფლების უზრუნველსაყოფად, ჯანდაცვა, რეაბილიტაცია, კომუნიკაციისა და გადაადგილების თავისუფლება. სოციალური ტურიზმი საშუალებას აძლევს ადამიანს იყოს ჰარმონიაში საკუთარ თავთან, ხდის ადამიანების ცხოვრებას ნათელს და პოზიტიურს, ღირსეულს, სრულყოფილს, აკმაყოფილებს მოქალაქეების კულტურულ და სულიერ მოთხოვნილებებს. სოციალურ ტურიზმს შეიძლება ჰქონდეს განვითარების სხვადასხვა მიმართულება და შედეგად, ამ მეთოდის განხორციელების ფართო პერსპექტივები არსებობს.

სოციალური ტურიზმის განვითარებისათვის საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან ბიძგი, ვინაიდან სოციალური პროგრამების დაწყებისთვის აუცილებელია თანხების გამოყოფის უზრუნველყოფა, განსაკუთრებით საპილოტე პროექტების ეტაპზე, როგორებიცაა: ხანდაზმული და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოქალაქეების სოციალიზაცია; სოციალური ტურისტული მარშრუტების შემუშავება; ტურისტული მოგზაურობების

ორგანიზება რეგიონებში; მოქალაქეების გაცნობა მშობლიური ქვეყნის ისტორიის შესწავლაში, მოქალაქეთა ინფორმაციისა და დასვენების სივრცის საზღვრების გაფართოება.

აუცილებელია ტურისტული ინფრასტრუქტურის მომზადდება სოციალური ტურიზმის განვითარებისათვის. მაგალითად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს სჭირდებათ სპეციალური მოწყობილობები აეროპორტებში, კიბეებზე, ლიფტებში, ქიშმენდის და რეცხვის, განთავსების დაწესებულებებში, დასასვენებელ ოთახებში. ადგილობრივების გარდა ბევრი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე უცხოელია, რომელთაც სურთ ეწვიონ ჩვენს ქვეყანას სოციალური პროგრამებით, დაათვალიერონ მისი ღირსშესანიშნაობები და მიიღონ სამედიცინო დახმარება. მაგრამ ტექნიკურად, სრულყოფილად ჩვენ მათ ვერ მივიღებთ, არც სასტუმროები, არც ტრანსპორტი და არც კვების სისტემა ყველგან საქართველოს ტურისტულ დესტინაციებზე ამისთვის მზად არ არის.

საქართველოში სოციალური ტურიზმის პრობლემები იწყება იმით, რომ ტურიზმის კანონმდებლობაში არ არსებობს მარეგულირებელი დოკუმენტები, რომლებიც განსაზღვრავს რომელი ტურისტი, რომელი მოგზაურობისთვის, სად და როდის შეძლებენ მიიღონ საბიუჯეტო სახსრები.

აუცილებელია სახელმწიფომ ამ მიმართულებით სოციალური ტურისტული პოლიტიკა განსაზღვროს, რაც გულისხმობს სოციალური ინფოსტრუქტურის შექმნას, საკანონმდებლო და ნორმატიული აქტების მიღებას, მოსახლეობის მცირემემოსავლიანი ფენების დახმარების სისტემებისა და მექანიზმების უზრუნველყოფას, სოციალური ტურიზმის სისტემის მუშაკების მომზადებას.

სოციალური ტურიზმი უნდა განახორციელოს ნებისმიერმა ტურისტულმა ორგანიზაციამ, რომელთა მიზანია არამარტო მოგების მიღება, არამედ მოგზაურობებისა და ტურიზმის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფაც ადამიანთა მაქსიმალური რიცხვისათვის. ამ მიზნით გასათვალისწინებელია: სოციალური, საგანმანათლებლო და კულტურული ამოცანების ერთიანად გადაწყვეტა; მიზნობრივი კლიენტურის განსაზღვრა რასობრივი, კულტურული, რელიგიური, პოლიტიკური ან სოციალური ნიშნების მიუხედავად; სოციალური ტურიზმის ჰარმონიული ინტეგრაციის უზრუნველყოფა ადგილობრივ გარემოსთან; ტურპროდუქტის ფასების შესაბამისობა გამოცხადებულ სოციალურ ფასებთან.

სოციალური ტურიზმის ამოცანების პრაქტიკული განხორციელება მოითხოვს: დაფინანსების წყაროების მოძიებას, რამდენადაც სოციალური ტურიზმის ორგანიზაციების წინაშე მოგების მიღება, როგორც მიზანი არ ისახება; სოციალური ტურიზმის ახალი მატერიალური ბაზის შექმნას ან არსებული ბაზის ადაპტაციას თანამედროვე მოთხოვნებთან; ჯეროვან საკანონმდებლო და ნორმატიული ბაზის დამუშავებას; სოციალური ტურიზმის მომსახურების შესაბამისობას მზარდ ევროპულ სტანდარტებთან; საფინანსო სახსრების კეთილსინდისიერი სისტემის შექმნას მცირემემოსავლიანი კატეგორიის პირებისათვის, რომლებსაც აქვთ შეღავათის გამოყენების უფლება. ტურიზმის განვითარებაში სახელმწიფო, მუნიციპალური, საზოგადოებრივი და კომერციული სტრუქტურების აქტიურ მონაწილეობას.

ბიბლიოგრაფია

1. სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი, მარტო მცხოვრები პენსიონერების ზოგადი მდგომარეობა. კვლევის ანგარიში. თბ. 2020. <https://georgia.unfpa.org/ka/publications/covid-19-impact-on-lonely-older-people-Georgian>. [უკანასკნელად გადმოწმდა 05.11.2021];
2. სოციალური მომსახურების სააგენტო (2020) სოციალური პაკეტის მიმღებთა რაოდენობა ჯგუფების მიხედვით http://ssa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id [უკანასკნელად გადმოწმდა 30.09.2021];
3. საქართველოს კანონი, „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4923984?publication=1> [უკანასკნელად გადმოწმდა 05.11.2021];
4. საქართველოს სახალხო დამცველის 2018 წლის საპარლამენტო ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ. გვ. 263. თბილისი, 2019 წელი. <http://www.ombudsman.ge/res/docs/2019042620571319466.pdf> [უკანასკნელად გადმოწმდა 07.09.2021];
5. <http://myrights.gov.ge/ka/discussion/1101-2018-2020-tslebis-samoqmedo-gegmsis-proeqti> [უკანასკნელად გადმოწმდა 12.10. 2021];
6. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა და მოზარდთა საკურორტო მომსახურება <https://tbilisi.gov.ge/> [უკანასკნელად გადმოწმდა 05.11.2021];
7. შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვთა და პირთა სპეციალური დაწესებულებების მინოტორინგის ანგარიში <https://www.ombudsman.ge/geo/190308061623angarishebi/210916053235> [უკანასკნელად გადმოწმდა 22.09.21];
8. საარსებო მინიმუმი. <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/192/tskhovrebis-done> [უკანასკნელად გადმოწმდა 30.09.2021];
9. ცხოვრების დონე. <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/192/tskhovrebis-done> [უკანასკნელად გადმოწმდა 30.09.2021];
10. ORGANISATION INTERNATIONALE DU TOURISME SOCIAL (OITS) <https://www.unwto.org/affiliate-member-organization/41911> [უკანასკნელად გადმოწმდა 30.09.2021];
11. https://issuu.com/turismosocial/docs/e-poster_isto [უკანასკნელად გადმოწმდა 30.09.2021];
12. World Tourism Organization (UNWTO) UNWTO Declarations | Manila Declaration on World Tourism. (UNWTO), Madrid, Spain. ელექტრონული ვერსია: 2221-6987 | ტომი 1, ნომერი 1 <https://www.univeur.org/cuebc/downloads/PDF%20carte/65.%20Manila.PDF> [უკანასკნელად გადმოწმდა 30.09.2021];
13. კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტო <https://www.heritagesites.ge/ka> [უკანასკნელად გადმოწმდა 30.10.2021].